

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ
ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИORGANIZATIONAL AND INSTITUTIONAL MECHANISM
FOR IMPLEMENTING THE STATE SOCIAL POLICY OF UKRAINE

У статті проаналізовано організаційно-інституційний механізм реалізації соціальної політики України. Встановлено, що під механізмом реалізації державної соціальної політики варто розуміти комплекс інструментів та способів впливу на діяльність та подальший розвиток соціальної сфери у країні задля досягнення мети відповідної державної політики. Визначено, що сучасна держава має гарантувати соціальні права громадян і захищати їх від соціальних ризиків. Одним із головних завдань сучасної соціальної політики має стати не повне перекладання відповідальності за добробут на плечі індивіда, а створення трампліна для власної відповідальності. Тому політикам і суспільству важливо усвідомлювати, які ресурси необхідно надати найбільш нужденним (з огляду на неоднорідність групи і помітну диференціацію рівнів бідності всередині самої групи), щоб зупинити процес «скочуння» мільйонів людей у соціальну й економічну ізоляцію.

Досліджено, що формування в Україні сприятливого для реалізації політики соціальної якості інституційного середовища вимагатиме ефективних кроків щодо: збільшення реальних обсягів загального соціального бюджету (до його складу зараховуємо соціально орієнтовані статті зведеного бюджету держави та бюджету фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування); вдосконалення систем пенсійного забезпечення та соціального страхування; створення конкурентного ринку соціальних послуг та ринку соціальних інновацій; розбудови системи соціального інвестування; забезпечення ефективного соціального захисту та соціально-економічної реінтеграції внутрішньо переміщених осіб; відновлення економіки та соціальної інфраструктури підконтрольних територій, постраждалих унаслідок військового конфлікту на Донбасі, тощо.

Обґрунтовано, що завданням соціальної підтримки є переміщення акцентів із надання грошової допомоги на заходи із соціального залучення, повернення до ринку праці та повноцінного самостійного життя. Профілактика бідності, протидія її поширенню та виникненню анклавів застійної бідності – один із найважливіших пріоритетів державної соціальної політики.

Ключові слова: соціальна політика, соціальний захист, державна влада, механізм, соціальне обслуговування.

The article analyzes the organizational and institutional mechanism for implementing the social policy of Ukraine. It was established that the mechanism of implementation of state social policy should be understood as a set of tools and ways to influence the activities and further development of the social sphere in the country in order to achieve the goal of the relevant state policy. It is determined that the modern state must guarantee the social rights of citizens and protect them from social risks. One of the main tasks of modern social policy should not be the complete transfer of responsibility for welfare on the shoulders of the individual, but the creation of a springboard for their own responsibility. In this regard, it is important for politicians and society to be aware of what resources need to be provided to those most in need (given the heterogeneity of the group and the marked differentiation of poverty levels within the group) to stop millions of people from slipping into social and economic isolation.

It was studied that the formation of a favorable institutional environment for the implementation of social quality policy in Ukraine will require effective steps to: increase the real size of the general social budget (it includes socially oriented articles of the consolidated state budget and budgets of compulsory state social insurance); improvement of pension and social insurance systems; creation of a competitive market of social services and a market of social innovations; development of the social investment system; ensuring effective social protection and socio-economic reintegration of internally displaced persons; restoration of the economy and social infrastructure of the controlled territories affected by the military conflict in Donbass, etc. It was substantiated that the task of social support is to shift the emphasis on the provision of financial assistance to measures for social inclusion, return to the labor market and a full independent life. Prevention of poverty, counteraction to its spread and the emergence of enclaves of stagnant poverty – one of the most important priorities of state social policy.

Key words: social policy, social protection, state power, mechanism, social service.

УДК 338.1:352.2
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5240-2021.22.6>

Рибчинський Є.Ю.
державний та громадський діяч

Постановка проблеми в загальному вигляді. Покращення організації соціального обслуговування в межах України здійснюється в загальній системі соціального захисту громадянської. Перший крок щодо реформування цього сектора на території України – проведення пенсійної реформи. Другим надважливим кроком є проведення реформи безпосередньо сектора соціального обслуговування. Очевидним є те, що як і реформи в кожній із

решти типів діяльності у сфері економіки, реформування соціального обслуговування має відбуватися згідно з європейськими стандартами, якими передбачається обов'язкова участь у соціальному захисті громадян місцевої влади та утворень недержавного значення, інакше кажучи, суспільства, що визначається як громадянське. Найважливішим аспектом, на нашу думку, є оптимальний баланс між місцями, які займають державні й місцеві владні

органи та громадські організації під час соціального обслуговування, а також контроль за його проведенням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цю тему досліджувало багато національних та зарубіжних науковців і практиків, зокрема, Н. Добрева [1], О. Люта [2], В. Собченко [3], Т. Токарський [5], І. Стебляк [6], О. Макарова [7] та інші. Науковці вивчали концептуальні основи формування соціальної політики в Україні, розвиток соціальної сфери України в умовах євроінтеграційних процесів, соціальні орієнтири України в євроінтеграційному процесі тощо.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Соціальна політика держави є найважливішим соціальним механізмом перетворення суспільства. Суб'єкти соціальної політики мають здійснювати як профілактичний, так і компенсаційний соціальний захист, соціальну підтримку в різних сферах суспільного життя: фінансовій, промисловій, сфері послуг, екологічній, медичній, освітній. Багато науковців досліджували питання соціальної політики. Проте варто зазначити, що багато питань залишаються невирішеними. На думку автора, незначна увага приділяється розвитку організаційно-інституційного механізму реалізації державної соціальної політики України.

Метою статті є дослідження вдосконалення організаційно-інституційного механізму реалізації державної соціальної політики України.

Виклад основного матеріалу. Для того щоб населення схвалювало проведену соціальну політику, спрямовану на підвищення його рівня і якості життя, необхідно визначити та затвердити соціальні орієнтири суспільного добробуту, в тісному взаємозв'язку із соціальними інтересами населення, враховуючи можливість конкретних верств населення, ресурсні умови регіонів для надання доступних соціальних послуг [1]. Курс України на євроінтеграцію передбачає досягнення сучасних характеристик якості життєвого рівня населення, посилення ролі держави в регулюванні економічних і соціальних процесів, перехід до надійної системи соціального партнерства суб'єктів господарювання і органів влади. Підвищення добробуту населення, а отже, і якості життя, можна досягти завдяки збільшенню темпів економічного зростання [2].

Враховуючи курс України на євроінтеграцію, доцільно адаптувати певний досвід європейських країн із метою ефективного розвитку соціальної сфери, а саме: створення умов макроекономічної стабілізації, розробка напрямів щодо забезпечення соціальної орієнтації економіки, гармонізація соціальної і бюджетної політики, використання показників людського розвитку як індикаторів соціального ефекту державних програм [3].

На нашу думку, запровадження в соціальну сферу норм Європейського Союзу сприятиме високому якісному життєвому рівню громадян та відтворенню людського ресурсу.

Вступом України до Євросоюзу передбачається низка перспектив у соціальній сфері, через що, на нашу думку, варто зосередитись на деяких із них: ефективному захисті свобод громадян в інститутах Євросоюзу; відкритті кордону, щоб населення вільно переміщувалось; високому життєвому рівні суспільства. Водночас Україна матиме за можливі такі соціальні вигоди, як створення суспільного прошарку «середній клас» та реформа таких важливих соціальних складників в Україні, як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист.

Проте варто зазначити, що Україна не має сліпо повторювати шлях держав із перехідною економікою або розвинутих в економічному плані держав з їхніми соціальним захистом та соціальною політикою загалом, що були сформовані останніми десятиліттями. Не варто ігнорувати накопичений світовий досвід вирішення проблемних питань соціального характеру, потрібно постійно піддавати його аналізу і використанню у своїх потребах. Україна має оновити та реформувати цю сферу, застосовуючи світові надбання в соціальній галузі; наша держава має забезпечити собі гідний статус серед держав Європи.

Водночас слушною є думка, що зближення з ЄС є гарантією, а виконання його вимог слугуватиме інструментом розбудови демократичних інституцій в Україні. Співробітництво з ЄС сприятиме наближенню соціальних умов України до високих європейських стандартів, підвищенню рівня життя й добробуту населення [4].

Для України на сучасному кризовому етапі потрібні заходи щодо рішучих змін у всіх галузях, які привносять зрушення насамперед в економічній сфері. Це стосується збільшення розміру прожиткового мінімуму (реального), зростання розміру реальної заробітної плати, підвищення рівня соціальних стандартів на основі зміни якості життя, особливо медичних стандартів, індексу людського розвитку (ІЛР), а також додержання стандартів екології. Важливим є рівень довіри населення до реформ [5].

Прямуювання до європейських стандартів якості соціальних зрушень дає надійний ґрунт для втілення в життєві перспективи соціально-економічної та політичної складових частин. І, навпаки, бюджетна основа реально

гарантує досягнення соціальних стандартів відповідно до світової практики. Вирішення бюджетних завдань має бути переорієнтоване на пріоритети: збалансованість і бездефіцитність держбюджету, його прозорість і контроль, систематичність надходжень та їхня вмотивована реальність [5].

Сучасна держава має гарантувати соціальні права громадян і захищати їх від соціальних ризиків. Одним із головних завдань сучасної соціальної політики має стати не повне перекидання відповідальності за добробут на плечі індивіда, а створення трампліна для власної відповідальності. Тому політикам і суспільству важливо усвідомлювати, які ресурси необхідно надати найбільш нужденним (з огляду на неоднорідність групи й помітну диференціацію рівнів бідності всередині самої групи), щоб зупинити процес «скочування» мільйонів людей у соціальну й економічну ізоляцію. Високий рівень розвитку людського потенціалу сприяє соціально-економічному розвитку. Слабкий же розвиток людського потенціалу, як правило, спричинює низькі темпи зростання, що значною мірою підриває перспективи для розвитку людського потенціалу в майбутньому. Величезну роль у процесі цієї взаємодії відіграє чітка політична орієнтація органів влади на підтримку, формування і розвиток людського потенціалу. Цим зумовлюється необхідність розробки й реалізації відповідних стратегій і програм розвитку, спрямованих на формування взаємозміцнювальних причинно-наслідкових зв'язків, що сприяють формуванню й розвитку людського потенціалу і, відповідно, стійкого соціально-економічного зростання [6].

Останнім часом в Україні збільшується число громадян, що «споживають» соціальні послуги, крім цього, відбувається зростання диференціації таких громадян. Таким чином, створюються більш диференційовані потреби, для задоволення яких замало передати повноваження до місцевого рівня. Зокрема, потрібно вирішити питання, пов'язане із централізованістю соціального обслуговування, до кінця зруйнувавши вияви монополії в Україні в цій галузі. Країна за нових умов мала б підготувати сприятливе правове підґрунтя для соціального обслуговування населення, а вже на місцевих і регіональних рівнях це обслуговування мають розробляти і формувати, враховуючи конкретні потреби громадян, які прогнозовано є його отримувачами.

Завданням соціальної підтримки є переміщення акцентів із надання грошової допомоги на заходи із соціального залучення, повернення до ринку праці та повноцінного самостій-

ного життя. Профілактика бідності, протидія її поширенню та виникнення анклавів застійної бідності – один із найважливіших пріоритетів державної соціальної політики. Особливо соціально небезпечною є застійна бідність серед працездатного населення та сімей із дітьми. Саме ці контингенти мають бути в центрі уваги соціальних служб щодо проведення заходів соціальної адаптації, реабілітації та допомоги із працевлаштування [7]. Пропонуються такі заходи, які будуть сприяти соціальному адаптуванню та виходу із становища, що можна трактувати як бідність: психологічна робота; створення та втілення профорієнтаційних програм для того, аби визначити можливості працевлаштування чи освіти (перекваліфікації); створення та втілення програм освіти та перекваліфікації для підвищення кваліфікаційного рівня; створення та втілення програм по роботах громадського характеру; створення та втілення програм зайнятості; створення та втілення програм медико-соціального обслуговування для сімей, які є кризовими та неблагополучними.

Що стосується удосконалення організаційного механізму реалізації державної соціальної політики, важливими, на наш погляд, є такі аспекти:

1) доречним буде запровадження в роботі усіх установ соціального характеру та решти суб'єктів надавання соціального обслуговування сучасного фінансового та організаційного менеджменту. Це надважливо через те, що індивідуальний підхід покликаний сприяти цільовому використанню фінансового ресурсу, що виділяється для соціального захисту населення. З цією метою, в тому числі, у процесі виокремлення особистих потреб треба досягти отримання достовірних даних про майновий стан і доходи громадян, які прогнозовано є отримувачами соціального обслуговування. Замовниками послуг, до користі їх отримувачів, разом із тим можуть бути розпорядники коштів бюджету, що виділятимуться на забезпечення конкретного виду обслуговування;

2) до головних напрямів покращення індивідуального підходу забезпечення соціального обслуговування належить створення реєстру усіх суб'єктів надавання соціального обслуговування державного і недержавного характеру та відкритого доступу громадян до такого реєстру;

3) одним із важливих шляхів вдосконалення соціального захисту в Україні на сучасному етапі є саме розвиток мережі служб з організації соціально-побутового обслуговування інвалідів та непрацездатних громадян похилого віку вдома. Це пов'язано, зокрема, з високою

вартістю утримання в стаціонарних установах для інвалідів, людей похилого віку, що пояснюється значними витратами на забезпечення матеріально-технічної бази та численний медичний адміністративно-господарський штат. Отже, для держави значно дешевше налагодити систему «домашнього» обслуговування за допомогою кваліфікованих соціальних, медичних працівників та функціонування мережі відповідних служб – відділень соціальної допомоги або територіальних центрів;

4) один зі способів вдосконалити соціальний захист – посилення ролі громадських об'єднань недержавного значення цієї сфери. Для покращення їх роботи в напрямі соціального захисту населення потрібно зайнятися розробкою юридичної, нормативно-правової благодійної бази, передбаченням певних податкових пільг у процесі втілення проєктів та програм соціального змісту, реалізація яких у наш час не забезпечена або неповною мірою забезпечена урядом держави;

5) підвищити показник працевлаштованості громадян на засадах достойного трудового місця можна шляхом удосконалення технологій забезпечування інфорсменту в межах соціально-трудової сфери, через що треба досягти посилення захисту працівників на випадок затримування зарплати, та забезпечування забезпечення фінансової вимоги найманців, якщо роботодавець виявиться неконкурентоспроможним через Гарантійну установу;

6) наступним важелем, який передбачає ефективний соціальний захист на нинішній стадії, є зміцнювання позиції, яку займає середній клас. Цей пункт вважається важливим інструментом ринкових змін, приватної діяльності та підприємницької активності громадян. Саме середній клас є запорукою стабільного функціонування будь-якої суспільної системи. Необґрунтованим є масштабний відрив у розподілі доходу та майна, що є загрозою соціальних потрясінь.

Висновки. Підбиваючи підсумок усього вищезазначеного, вважаємо, що основні типи підтримки конкурентної переваги людських ресурсів Євросоюзу виступають як соціалізація економічної сфери, що спирається на ефективну соціальну політику, яка заснована на стабілізації макроекономіки, на значну

роль держави в перерозподілі доходу і забезпеченні відсутньої крайньої диференціації доходу в різних суспільних прошарках, високі державні соціальні гарантії для населення, охорону довкілля та сприятливі умови праці, якими визначається менше затрат на охорону здоров'я і стимулюється нарощення виробничого потенціалу, перехід до економічної системи, яка була б наукоємною, на базі найефективнішої методології росту інформатизації та НДДКР, безперервного навчального процесу та підвищення кваліфікаційного рівня персоналу для засвоєння ними новітніх технологічних засобів. За умови, що передбачає активізацію євроінтеграції, забезпечення спрямованості на підвищену конкурентоздатність людських ресурсів на стадії їх розбудови на території України, необхідно взяти до уваги сучасні напрями забезпечування конкурентоздатності людських ресурсів у державах Європейського Союзу, що варто розуміти як перспективний напрям подальших розвідок у межах цієї проблеми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Добрева Н.Ф. Концептуальні основи формування соціальної політики в сучасних умовах функціонування економічної системи України. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 44(2). С. 73–79.
2. Люта О.В. Розвиток соціальної сфери України в умовах євроінтеграційних процесів. *Фінансовий простір*. 2015. № 2. С. 335–340.
3. Собченко В.В. Основні моделі соціальної політики в країнах Центральної та Східної Європи. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-2/doc/5/01.pdf>
4. Кінець балансування між ЄС і Митним Союзом. URL: http://ipress.ua/articles/kinets_balansuvannya_mizh_yes_i_mytnym_soyuzom_15388.html
5. Токарський Т.Б. Соціальні орієнтири України в євроінтеграційному процесі. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Сер.: Економічні науки*. 2017. Вип. 52. С. 54–57.
6. Стебляк І.О. Євроінтеграційні прагнення України: проблеми та соціальні перспективи. *Вісник Дніпропетровського університету. Сер.: Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2014. Т. 22, Вип. 6. С. 85–93.
7. Макарова О.В. Програми соціальної підтримки: оцінка результатів та шляхи удосконалення. *Демографія та соціальна економіка*. 2013. № 1. С. 47–56.